

Οριζία
στο Διφάκτο

Στην πολύβουη οδό Αγίας Φυλάξεως, στην Λεμεσό, στέκει πνιγμένο ανάμεσα σε θεώρατα κείρια, ένα σεμνό, χαμηλό σπίτι, απομεινάρι τών παλιών καιρών, προτού καταβροχθευτεί η πόλη από τις πολυκατοικίες και το μπετόν. Μπαίνοντας σ' αυτό το σπίτι, αριστερά, βρίσκεται το γραφείο, ένα γραφείο πνιγμένο σε στίβες από βιβλία, ίσα μέ πάνω στο ταβάνι, φάιλ, χαρτί, εφημερίδες. Ο ένοικος του σπιτιού, Γιάννης Παπαγγέλου-Λέφκης, είναι ένας βιβλιφάγος, ~~που~~ ένας πολυγράφος συγγραφέας, ~~που~~ ένας εργάτης του πνεύματος που έχει ιδιαίτερο πάθος να συγκεντρώνει, να ταξινομεί, να αποθηκεύει τα πάντα.

Ας πάρουμε όμως τά πράγματα από την αρχή. Ο Γιάννης Παπαγγέλου ~~Λέφκης~~ γεννήθηκε στις 13 του Οκτώβρη του 1899 στη Λάρνακα από πατέρα μάστορα, τεχνίτη-σκαρπάρη, που ~~χρειάστηκε~~ χρεωκοπήσει και κατάληξε νυχτοφύλακας κι εργάτης σε μικρά ~~εργατήρια~~.

Ο παππος, ο Αντώνης, που πέθανε σε πολύ βαθειά γεράματα, είχε πάει στην Ελλάδα το 1821 ~~χρηματιστής~~ πήρε μέρος στην Επανάσταση και ανακηρύχθηκε μάλισταδημότης του Ναυπλίου. Ειχαλλάξεη ~~εδέλε~~ φια, ο Γιάννης, που τέλειωσε ~~μέσα~~ από στερήσεις το κοινοτικό σχολείο της Μητροπόλης και πιο ύστερα το Εμπορικό Λύκειο Λάρνακας.

Απο τα εφηβικά του ακόμα χρόνια ο Γιάννης παρουσιάζει μια παθολογική αγάπη για το βιβλίο. Στα δεκατρία του αρχίζει να γράφει ποιήματα. Σ' ένα απο τα ποιήματα εκείνα τών μαθητικών χρόνων έλεγε: Η Γνώση μας κυβερνάει τον κόσμο. Κι άλλου: " Αστήρευτη της γνώσης βρυσομάνα το βιβλίο του λαού τή γλώσσα."

Το καλλιτεχνικό ~~πρόγραμμα~~ ^{νεύρο} δέν αργούν να το επισημάνουν και οι καθηγητές του Γιάννη. Ο τότε Λυκειάρχης Νίκος Σαρρης υπογράμμισε απ' αφορμή έκθεση του ταλαντούχου μαθητή, την δύναμη του ύφους του, την διάνυγιά του. Στα 17 του τελειώνει με άριστα το Λύκειο, τ' όνειρο όμως για υποτροφία και σπουδές δέν υλοποιείται.

Δέν ~~τάζει~~ ^{κρίσει} κάτω. Με το πάθος και το ιδιαίτερο εκείνο ~~πρόγραμμα~~ ^{κρίσει} που έχει ο νέος όταν τον κυριεύουν τα ιδανικά, προσπαθεί να ανοίξει κάποιους δρόμους. Στα 18 του εκδίδει την φιλολογική εφημερίδα " Μένυσα", που ήταν μια πρόκληση προς το αποστειρωμένο, πνευματικό κατεστημένο. Τ' αυτό και κτυπήθηκε άγρια και συκοφαντήθηκε. Η εφημερίδα πρόσβαζε την ανάγκη να ξυπνήσει ο τόπος, να δεθεί στο λαό εκλεκτή πνευματική τροφή.

Εδώ για πρώτη φορά χρησιμοποιεί ο νεαρός εκδόσης το ψευδώνυμο Λέφκης και μάλιστα με ~~το~~ υπογραμμίζοντας έτσι τον προχωρημένο του ριζοσπαστισμό στα χρόνια εκείνα γύρω από το γλωσσικό ζήτημα.

Υστερα απο τέσσερεις εκδόσεις, θα κλείσει η " Μένυσα" και ο Γιάννης Λέφκης θα μεταικήσει στη Λεμεσό, όπου βρήκε δουλειά σε γραφείο που πρακτικότερα πλεία. Αυτή η δουλειά με ταπλοία, η επαφή με τους ναυτικούς, θα μπάζει τον διεκασμένο για γνώσεις Γιάννη Λέφκη στον κύκλο τών κοινών

νικών θεμάτων. Ένα απο τα πλοιαπούδεναν την Κύπρο με τον έξω κόσμο ήταν και το Γαλλικό " Μεσατζερι", απ' όπου ~~επαιρνε~~ έπαιρνε την Ουμανιτε όργανο του Κ.Κ. Γαλλίας, απ' όπου ερχονταν τα μηνύματα για την ~~Επταβριανή~~ Σοσιαλιστική Επανάσταση, στην Ρωσία.

Στη Λεμεσό υπήρχαν ήδη σπέρματα των σοσιαλιστικών ιδεών. Με μια τέτοια ομάδα, στην οποία βρισκονταν ο Γιάβκος Ηλιάδης, ~~φοιτητής~~ τότε στην Αθήνα και ο Πάνος Φασουλιώτης, έσμιξε ο Γιάννης Λέφκης.

Εκείνη την περίοδο είχαν αρχίσει να φυτρώνουν στη Λεμεσό εργατικά σωματεία. Οι σύνθήκες ζωής και δουλειάς των εργαζομένων ήταν τότε περισσότερο απο άθλιες. Οι έμποροι και οι τοκοφύφοι οργιάζαν στην πλάτη του λαου. Και πάνω απ' όλα η στυγνή βρεττανική αποικιοκρατία.

~~Κύπρος.~~

Ο Γιάννης Λέφκης θυμάται ότι γύρω στο 1921 εντάχθηκε σ' ένα μυστικό κομμουνιστικό πυρήνα. Και δέν ήταν ομόνος, που λειτουργουσε. Ένας άλλος ~~κομμουνιστής~~ πυρήνας απο εφτά πρόσωπα, διέθετε γραμματέα και γραφείο. Γραμματέας αυτου του πυρήνα ήταν ο Δημήτρης Χρυσοστομίδης, που το 1924 πήγε στην Αθήνα κι απ' εκεί εξορίστηκε στην Σοβιετική Ένωση.

Ο Γιάννης Λέφκης γνωρίζει τον Μαρξισμό μέσω του Κεφαλαίου ~~(αρχές)~~ και μιας σειράς άλλων βιβλιων ~~από το " Αλφάβητο του Κομμουνισμού"~~ και η δράση του γίνεται έντονη στον δημοσιογραφικό, δημοσιολογικό τομέα. Στο μεταξύ ο Πάνος Φασουλιώτης προχωρά το 1922 στην δημιουργία του Εργατικού Κομματος που ξεπηδά μέσα από την Συντεχνία των Χτιστών της οποίας ήταν πρόεδρος. Στις 19^η του Δεκέβρη 1922 κυκλοφορεί το πρώτο φυλλάο της πρώτης σοσιαλιστικής εφημερίδας της Κυπρου, του " Πυρσού". Εδώ στον Πυρσό ήταν σημαντική η παρουσία του Γιάννη Λέφκη.

Η εφημερίδα αυτή όπως και το Εργατικό Κόμμα θα περνούσαν σ' ένα σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα μέσα απο μεταμορφώσεις και μετατοπίσεις. Σε λίγους μήνες, τον Ιουλη του 23, η εφημερίδα άρχισε να παρουσιάζεται σαν οργαο του Εργατοαγροτικού Κομματος και σε παρένθεση " Κομμουνιστικό Τον Τενάρη του 1924 ακαιρέθηκε το εργατοαγροτικό και παρέμεινε του Κομμουνιστικού Κομματος.

Οι μετατοπίσεις αυτές αντανάκλουσαν τις ζυμώσεις μέσα στο Κομμα που ειχαν παραταχθεί απο την μιιά στοιχεία μ' επικεφαλής τον Πάνο Φασουλιώτη που ήθελαν το Κόμμα να πάρει την πορεία του Εργατικού Κομματος Αγγλίας να συνδεθεί μάλιστα μαζί του, και απο την άλλη στοιχεία που ήθελαν το Κόμμα Κομμουνιστικό. Απ' αυτή την σύγκρουση νικήτρια βγήκε η δευτερη ομάδα, στην οποία ήταν τοποθετημένος ο Γιάννης Λέφκης.

Το 1923 με Πρωτοβουλία του Γιάννη Λέφκη και του Αιμίλιου Χουρμουζιου καθιερώνεται τακτική εβδομαδιαίτη φιλολογική σελίδα στην λεμεσιανή Σαλπύγγα. Ήταν μια τολμηρή ενέργεια, που πήγαινε πιο πέρα απο τη Κουσα της Λάρνακας και προστείμαζε το έδαφος για το επ.

5
και για το ότι η λεφτεριά δέν χαρίζεται. Η προβολή και αναλυση τού έργου του ποιητή της 9ης Ιουλίου με εκείνους τους ~~α~~ ανεπανάληπτους στίχους " ~~α~~ αμμαξερε πως ιλαντρον οντας κοπει καβάτζιν τριγύρω του πε τάσσονται τρακοσια παραπουλια; ηταν μια μάχηπου δίνονταν στο χώρο τόνιδεών και της τέχνης απο ένα στρατευμένο στοχαστή.

Ταυτόχρονα όμως Γιαννης Λεφκης έδινε τη μάχη του και σε άλλους τομείς. Σημειωθετουςε με μεγάλη επιτυχία αρχαιες τραγωδιες στην Ιδιωτική σχολή "εμεσου, συνεργαζόταν με τα περιοδικά "Παφος και Κυπριακά Γράμματα", δημοσιευε ποιήματα, μελέτες "Πως να μελετηθει η νεώτερη κυπριακή λογοτεχνία", άρθρα γενικώτερου πολιτιστικού ενδιαφέροντος για την αναγκη της οργάνωσης Δημοτικής Βιβλιοθήκης στ η Λεμεσό, για την ανάγκη δημιουργίας ~~α~~ μουσειου Λαϊκής Τεχνης κλπ κλπ.

Τον Γενάρη του 1939 ^{λεφκως} θα παντρευτει στο ξωκλήσι του Αη Γιώρη την Στέλλα Αργύρη με την οποια θα αποκτήσει δυό γιους, τον ~~Γιάννη~~ και τον Ροη, που σήμερα διαπρέπουν στο εξωτερικό, ο πρώτος σάν μαθηματικός ~~κκκκ~~ αναγνωρισμένης διεθνούς αξίας και ο δευτερος σάν αρχιτέκτονας πολιοδόμενος με ~~ε~~ επιδοση στα γραμματα και στην ποιηση.

Το 1963 ο Γιαννης Λεφκης θα αποφασίσει να εκδόσει μια καινούργια συλλογή ποιημάτων το "Τραγουδι τών ζυπνημένων ανθρώπων". Ο θεόδωρος Πιερίδης ~~α~~ χαιρέτιζε ^{επιδοση} την ποιηση αυτή, "την πλημμυρισμένη με ^{επίδοση} μίσος για την αδικία και πιστη προς την δικαιοσύνη, γράφοντας: " ~~ε~~ σε μια εποχή ~~κκκκ~~ με φυγές και εγκαταλείφεις δροσίζεται ~~κκκκ~~ πάντα η καρδιά σάν ανακάλυφει ένα αδέρφι".

~~κκκκ~~

Να ένα δείγμα της καινούργιας δουλειά του Γιαννη Λεφκη, Διαβάζου με τα τρια πρωτα τετράστιχα απο το ποιημα "Γι' αυτούς".

"Σηκωσε το κεφάλι πια. Φτάνει να κλαις/σκληρή κιάν ^{βούλαγε ζωή} βασανισμένη

Ριξε πιοπερα τη ματιά και δές /
ποσοι σταυροι και ποσοι σταυρωμένοι. /
Ανόφελος ο θρήνος σου. Ολοι οι κρουνοί /
τόν πικρών δάκρυων στα μάτια κι αν στερέψουν /
δέν θλέπουν, μητε ακουουν οι ουρανοι /
ένα χαμογελο στον άνθρωπο να πέθουν. /

Σταν πένος σου μη χάνεσαι. Μη λές /
πως δένειν' άλλοι σε μαρτύρια σάν εσένα /
Τεντασ' τ' αυτι σου μια στιγμουλα, οι κραυγές /
να μπουνε, σπως ~~α~~ πουλια κυνηγημένα.

Ο Εοδόσης Πιερίδης θα χαιρετιζε καιτηνεπομένη συλλογή του Γιάννη Λέφκη " Τριλογία της Ζωής και του θανάτου (1967) τονίζοντας πως τον είχε συνταράξει η καινούργια ποιηση του Λεφκη γιατί είχε περάσει όπως τότε κι ο ίδιος , μέσα από ομοιες εμπειρίες . Ας σημειωθεί οτι την δεκαετία του 60 η συντρόφισσα του Λέφκη είχε περάσει μέσα από μια πολύ βαρεία αρρώστια που είχε τσακισει κυριολεκτικά και τους δυό και η ποιηση εκείνη ανείδινε αυτήν ακριβώς την ατμόσφαιρα.

Θα μπορούσαμε να πουμε πολλά άλλα για την λογοτεχνική προσφορά του Γιάννη Λέφκη που επεκτείνεται και στην ~~ε~~ μετάφραση ποιητικών κειμένων , γαλλων κυρίως και Αγγλων. Το 1967 κυκλοφόρησε μια τέτοια συλλογή με τον τίτλο " ένα τραγουδι με τη δική μου φωνή". Στο γραφείο του, μέσα στις στιβες τα χαρτιά , υπάρχουν τετράδια με ανέκδοτη ποιητική και άλλη δουλειά. Ανάμεσα στ' ανέκδοτα είναι ο " Διθύραμβος του Ανθρώπου," μια μεγάλη ποιητική συνθεση, όπου προβάλλει η ασάλευτη ~~π~~ πίστη του ποιητη προς το μέλλον. ~~Υπάρχουν~~ κείμενα ^{επίσης} κάτω από τον γενικό τίτλο " Όταν ριχθώ με τους σπορους, κείμενα ~~πάνω~~ σχεπκκκκ σεπνευματικά , καλλιτεχνικά , πολιτικά ζητήματα. Ανέκδοτες είναι επίσης οι συλλογές " Ένα παιδι σφυρίζει λυπημένα και τα Πρώτα φτερά."

Το βιβλίο όμως, πιστευω, της ζωής του Γιάννη Λέφκη είναι οι " ρίζες," μια ιστορική μελέτη όπως το αποκαλει ο ίδιος ο συγγραφέας, που το δουλεψε πολλά χρόνια και που κυκλοφόρησε το 1984. Στο βιβλίο αυτό των 300 σελίδων ζωντανευει μπροστά μας με την γνωστή, νευρώδη γραφή του Γιάννη Λεφκη, η μεστήξη γεγονότα και διακινήση ιδεών δεκαετία του 1920. Κατω από τον τίτλο του βιβλίου ο Γιάννης Λεφκης παραθέτει ένα τετράστιχο του Ρίτσου.

"Οι ρίζες βεβαια δέν φαινονται ,/ομως το ξέρεις/σ' αυτές κρατιέται το δέντρο/γιά νάσαι δικαίος /σκέφου τις ρίζες."

Ο 90χρονος Γιάννης Λεφκης με το έργο του, με το σύνολο της ζωής και της δράσης του συνιστά ο ίδιος μια ζωντανή μαρτυρία για τις βαθειές ρίζες αυτου του τοπου.

νικών θεμάτων. Ένα απο τα πλοιαπούδεναν την Κύπρο με τον έξω κόσμο ήταν και το Γαλλικό " Μεσατζερί", απ' όπου ~~ερχόταν~~ έπαιρνε την Ουμανιτε όργανο του Κ.Κ. Γαλλίας, απ' όπου ερχονταν τα μηνύματα για την ~~Επτανησιακή~~ Σοσιαλιστική Επανάσταση, στην Ρωσία.

Στη Λεμεσό υπήρχαν ήδη σπέρματα των σοσιαλιστικών ιδεών. Με μια τέτοια ομάδα, στην οποία βρίσκονταν ο Γιάφκος Ηλιάδης, ~~ο~~ φοιτητής τότε στην Αθήνα και ο Πάνος Φασουλιώτης, έσμιξε ο Γιάννης Λέφκης.

Εκείνη την περίοδο είχαν αρχίσει να φυτρώνουν στη Λεμεσό εργατικά σωματεία. Οι συνθήκες ζωής και δουλειάς των εργαζομένων ήταν τότε περισσότερο απο άθλιες. Οι έμποροι και οι τοκογλύφοι οργίαζαν στην πλάτη του λαου. Και πάνω απ'ελα η στυγνή βρετανική αποικιοκρατία.

~~Επτάησιακή~~ Κύπρος.

Ο Γιάννης Λέφκης θυμάται ότι γύρω στο 1921 εντάχθηκε σ'ένα μυστικό κομμουνιστικό πυρήνα. Και δέν ήταν ομόνος, που λειτουργουσε. Ένας άλλος ~~κομμουνιστικός~~ πυρήνας απο εφτά πρόσωπα, διέθετε γραμματέα και γραφείο. Γραμματέας αυτου του πυρήνα ήταν ο Δημήτρης Χρυσοστομίδης, που το 1924 πήγε στην Αθήνα κι απ'εκει εξορίστηκε στην Σοβιετική Ένωση.

Ο Γιάννης Λέφκης γνωρίζει τον Μαρξισμό μέσω του Κεφαλαίου ~~(αρχές)~~ και μιας σειράς άλλων βιβλίων ~~από τον "Αλφάβητο του Κομμουνισμού"~~ και η δράση του γίνεται έντονη στον δημοσιογραφικό, δημοσιολογικό τομέα. Στο μεταξύ ο Πάνος Φασουλιώτης προχωρά το 1922 στην δημιουργία του Εργατικού Κομματος που ξεπηδά μέσα από την Συντεχνία των Χτιστών της οποίας ήταν πρόεδρος. Στις 19^α του Δεκέβρη 1922 κυκλοφορεί το πρώτο φυλλάο της πρώτης σοσιαλιστικής εφημερίδας της Κυπρου, του " Πυρσού". Εδώ στον Πυρσό ήταν σημαντική η παρουσία του Γιάννη Λέφκη.

Η εφημερίδα αυτή όπως και το Εργατικό Κόμμα θα περνούσαν σ'ένα σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα μέσα απο μεταμορφώσεις και μετατοπίσεις. Σε λίγους μήνες, τον Ιουλη του 23, η εφημερίδα άρχισε να παρουσιάζεται σαν όργανο του Εργατοαγροτικού Κομματος και σε παρένθεση " Κομμουνιστικό Τον Γενάρη του 1924 αφαιρέθηκε το εργατοαγροτικό και παρέμεινε του Κομμουνιστικού Κομματος.

Οι μετατοπίσεις αυτές αντανάκλουσαν τις ζυμώσεις μέσα στο Κομμα που είχαν παραταχθεί απο την μιά στοιχεία μ'επικεφαλής τον Πάνο Φασουλιώτη που ήθελαν το Κόμμα να πάρει την πορεία του Εργατικού Κομματος Αγγλίας να συνδέει μάλιστα μαζί του, και απο την άλλη στοιχεία που ήθελαν το Κόμμα Κομμουνιστικό. Απ'αυτή την σύγκρουση νικήτρια βγήκε η δευτερη ομάδα, στην οποία ήταν τοποθετημένος ο Γιάννης Λέφκης.

Το 1923 με Πρόταση του Γιάννη Λέφκη και του Αιμίλιου Χουρμουζιου καθιερώνεται τακτική εβδομαδιαία φιλολογική σελίδα στην Λεμεσιανή Σαλπικα. Ήταν μια τελημηρή ενέργεια, που πήγαινε πιο πέρα απο τη Κύσα της Λάρνακας και προετοίμαζε το έδαφος για το επ

πολιτική κατάσταση στην Κύπρο που δυστυχώς δεν διασώθηκε. Χάθηκε μέσα στα χρόνια της παρανομίας.

Αρχίζει η δεκαετία της παλμεροκρατίας, χρόνια τρομερά δύσκολα. Ο Λεφκής θα ενεργοποιήσει τώρα την πένα του περισσότερο σαν λογοτέχνης νοούμενου ότι και η δουλειά του τον κάνει ιδιαίτερα προσεκτικό. Το 1935 εκδίδει την ποιητική του συλλογή "Στεναγμοί και Ποθοί" που θα χαιρετστεί σαν μια "κατάκτηση" της κυπριακής ποίησης, σαν έργο που προμηνύει μια ανάγνωση, σαν μια οδύση μέσα σε μια Σελήνη. Επισημαίνεται σ' αυτήν ένας αρρενωπός λυρισμός, η δύναμη του αισθηματισμού του, η έκταση της απελπισίας και του πόνου, που την διαπερνά και που την οδηγεί στο μίσος, η πρωτογονική αλήθεια, η κραυγή της οδύνης.

Ο Γεώργιος Ανθίας επιστρέφει από την Αθήνα εκείνη την περίοδο με το πάθος του μαχητή και επισημαίνει στην συλλογή την διαύγεια την ωριμότητα, την φιλοσοφικότητα και το πολύπτυχο της ποίησης του Λεφκής, όπως επίσης και το ότι "Εξέφραζε μια ακριβοπληρωμένη και οδυνηρή πλυσίρα γνώση της ζωής".

Ο Λεμεσιανός λόγιος Γιαγίκος Ηλιάδης σ' επιστολή του προς τον Γιάννη Λεφκή απ' αφορμή τους "Στεναγμούς και ποθούς" έγραφε:

"Η δυνατή ψυχή σου υψώνεται στα αιθέρια του ονειρου κυνηγώντας την αιώνια χιμαιρά της ποιητικής και φιλοσοφημένης ψυχής ή - και το συχνότερο - πέφτει στα βέθηια της απελπισίας και του πόνου."

Και πιο κάτω:

"Η ποίηση σου έχει μέσα της κάτι το πολύ αντρίκειο που κατατάσσεται πολλές φορές άγριο. Η γλώσσα σου καθαρία δημοτική σαν το γάργαρο νερό κρεκχρήσκει του βουνού, και η εικόνα σου ζωηρή και εντονή."

Χαρακτηριστικά δείγματα της ποίησης αυτής διαβάσουμε πιο κάτω.

ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΚΥΛΑΣΗ/

"Μεσα σου μια κύλαση/ κρύβω κι έναν άδη/ μαυρομού το πρόσωπο / σα βαθύ σκοτάδι / ~~Με~~ φροβουνται οι άνθρωποι / κι η ζωή με διώχνει / για ~~με~~ ~~με~~ μεγάλα κριματά / μια φωτιά με σπρώχνει."

"Έραφα το πρόσωπο," τίτλος του δεύτερου ποιήματος, που ο Γιαγίκος Ηλιάδης χαρακτηριζε "αριστουργηματικό"

"Έραφα το πρόσωπο / ολο απ' άκρη σ' άκρη / κάτω απο τη μάσκα μου / έκρυφα το δάκρυ / και παλιότερος ντύθηκα / για να κάνω αστεία / ~~μ' άκουσα~~ μ' άκουσα το κλάμα μου / σαν βαθιά ειρωνία."

Δυο χρόνια πιο ύστερα, το 1937, απο την πεννα του Γιάννη Λεφκή βγαίνει η μελέτη για τον Βασίλη Μιχαηλίδη, τον ποιητή της Κύπρου. Πρόκειται, όπως τονίστηκε τότε, για μια επιστημονική μελέτη, που είχε την ιδιαίτερη σημασία της γιατί βγαίνει ~~στην~~ στα χρόνια της παλμεροκρατίας και του σκοταδισμού μιλούσε για την ~~λεπτομέρεια~~ λεπτομέρεια

Ο Θεόδωρος Πιερίδης θα χαιρετιζε καιτηνεπομένη συλλογή του Γιάννη Λέφκη " Τριλογία της Ζωής και του θανάτου (1967) τονίζοντας πως τον είχε συνταράξει η καινούργια ποίηση του Λέφκη γιατί είχε περάσει όπως τονί-ζε κι ο ίδιος, μέσα από ομοιες εμπειρίες. Ας σημειωθεί ότι την δεκαετία του 60 η συντρόφισσα του Λέφκη είχε περάσει μέσα από μια πολύ βαρεία αρρώστεια που είχε τσακίσει κυριολεκτικά και τους δυό και η ποίη-ση εκείνη ανείδνε αυτήν ακριβώς την ατμόσφαιρα.

Θα μπορούσαμε να πουμε πολλά άλλα για την λογοτεχνική προσφορά του Γιάννη Λέφκη που επεκτείνεται και στην μεταφραση ποιητικών κειμένων, γαλλων κυρίως και Αγγλων. Το 1967 κυκλοφόρησε μια τέτοια συλλογή με τον τίτλο " ένα τραγουδι με τη δική μου φωνή". Στο γραφείο του, μέσα στις στιβες τα χαρτιά, υπάρχουν τετράδια με ανέκδοτη ποιητική και άλλη δουλειά. Ανάμεσα στ' ανέκδοτα είναι ο " Διθύραμβος του Ανθρώπου," μια μεγα-λόπροση ποιητική συνθεση, όπου προβάλλει η ασάλευτη ~~π~~ πίστη του ποιητη προς το μέλλον. Υπάρχουν κείμενα ^{επίσης} κάτω από τον γενικό τίτλο " Όταν ριχνα-με τους σπορους, κείμενα ~~πάνω~~ σχεκκεκκ σεπνευματικά, καλλιτεχνικά, πο-λιτικά ζητήματα. Ανέκδοτες είναι επίσης οι συλλογές " Ένα παιδι σφυρίζει λιπημένα" και τα Πρώτα φτερά."

Το βιβλίο όμως, πιστευω, της ζωής του Γιάννη Λέφκη είναι οι " ρίζες", μια ιστορική μελέτη όπως το αποκαλεί ο ίδιος ο συγγραφέας, που το δουλεψε πολλά χρόνια και που κυκλοφόρησε το 1984. Στο βιβλίο αυτό των 300 σελίδων ζωντανευει μπροστά μας με την γνωστή, νευρώδη γραφή του Γιάννη Λέφκη, η μεστήξε γεγονότα και διακινήση ιδεών δεκαετία του 1920. Κατω από τον τίτλο του βιβλίου ο Γιάννης Λέφκης παραθέτει ένα τετράστιχο του Ρίτσου.

"Οι ρίζες βεβαια δέν φαινονται, /ομως το ξέρεις/σ' αυτές κρατιέται το δέντρο/για νάσαι δικαίος /σκέφου τις ρίζες."

Ο 90χρονος Γιάννης Λέφκης με το έργο του, με το σύνολο της ζωής και της δράσης του συνιστά ο ίδιος μια ζωντανή μαρτυρία για τις βαθειές ρίζες αυτού του τοπου.